

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG

zelený kruh
green circle

Financování péče o území soustavy Natura 2000

Co je Natura 2000 a proč je důležitá

Soustava chráněných území evropského významu Natura 2000 je v oblasti územní ochrany rostlinných a živočišných druhů a typů přírodních stanovišť základním nástrojem pro naplnění jednoho z hlavních cílů politiky Evropské unie, a sice zastavení poklesu biodiverzity do roku 2010. Je to poprvé v historii, kdy se na území téměř jednoho kontinentu plánovitě vytváří celá soustava chráněných území, která má zastavit proces vymírání rostlinných a živočišných druhů a zániku mnoha typů přírodních stanovišť.

Natura 2000 vzniká na základě dvou evropských směrnic – tzv. směrnice o stanovištích (plným názvem „směrnice o ochraně přirozeně žijících druhů živočichů, planě rostoucích druhů rostlin a typů přírodních stanovišť“) č. 92/43/EHS a směrnice o ptácích („směrnice o ochraně volně žijících druhů ptáků“) č. 79/409/EHS.

Soustava Natura 2000 je založena na dvou základních principech. Za prvé, je vytvářena na základě jednotných vědeckých kritérií;

Mezi základní skupiny nutných nákladů patří mimo jiné:

- náklady na přípravu a implementaci legislativních úprav
- ustanovení (rozšíření) a provoz správních orgánů
- školení a zvyšování kvalifikace
- environmentální výchova a osvěta
- usměrňování turistického ruchu (značení, průvodci, mapy, personál)
- příprava a projednávání plánů péče
- posuzování plánů a projektů s potenciálně negativním vlivem na území Natura 2000
- vědecké studie, inventarizace, mapování
- monitoring
- managementová a revitalizační opatření
- náklady na druhovou ochranu a reintrodukci
- náklady na podporu udržitelného využití stanovišť a druhů
- kompenzační platby

za druhé, státy mají závazek zachovat příznivý stav chráněných druhů či stanovišť, nemají však předepsány žádné obecné zákazy či formy ochrany a je ponecháno do značné míry na nich, jakým způsobem své závazky naplní.

Odhaduje se, že jakmile bude dokončen proces návrhu a vyhlášení lokalit Natura 2000, bude tato soustava pokrývat kolem 15% území Evropské unie. V České republice bylo dosud vyhlášeno 38 ptačích oblastí podle směrnice o ptácích a navrženo 864 evropsky významných lokalit, pokrývajících celkem asi 13% území ČR. Český návrh lokalit Natura 2000 posuzuje Evropská komise a není vyloučeno, že se jejich počet a rozloha ještě zvýší.

Bez peněz to nejde

Náklady, nutné na ochranu a péči o lokality Natura 2000 odhaduje Evropská komise na 6,1 miliard EUR ročně. Jiné odhady hovoří i o vyšších částkách – např. organizace BirdLife International uvádí odhad kolem 14 miliard EUR ročně. Odhad Evropské komise lze tedy považovat spíše za minimální hranici nutných nákladů. V České republice lze předpokládat vyšší nákladů řádově několik miliard korun ročně.

Natura 2000 a udržitelný rozvoj

Pro zachování přírodních hodnot v lokalitách Natura 2000 bude z dlouhodobého hlediska zásadní, nakolik se v těchto oblastech podaří uplatnit model trvale udržitelného rozvoje. Úspěšné modely rozvoje jsou většinou založeny na principech zachování přírodních hodnot a kulturní identity regionu, podpory lokálních produktů a vytvoření kvalitní infrastruktury pro turistiku. Financování péče o Natura 2000 je tedy nutno chápat v tomto širším kontextu. Je proto zřejmě správné, že Evropská komise rozhodla o integrování finančních nástrojů pro spolufinancování péče o Natura 2000 do nástrojů pro regionální rozvoj a zemědělství. To však na druhé straně znamená nutnost zvýšeného úsilí o to, aby v konkurenci s jinými zájmy a potřebami nebyly zájmy ochrany přírody opominuty. V tomto informačním listu proto uvádíme přehled nejvýznamnějších finančních zdrojů na úrovni EU, které jsou připravovány na období a očekávání, která jsou s nimi z hlediska ochrany přírody spojována. Zda budou tato očekávání naplněna, záleží také na nás – rozhoduje se právě teď!

Současné a budoucí finanční nástroje, využitelné pro péči o Naturu 2000

Úvod

Financování péče o území Natury 2000 musí být založeno na kombinaci národních a evropských finančních nástrojů. Závazek EU podílet se na financování těchto nákladů je přímo zakotven i v evropské legislativě, jmenovitě v článku 8 směrnice o stanovištích.

Evropská komise hodlá přispívat k financování soustavy Natura 2000 zejména prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a strukturálních fondů. Určité aktivity (například osvěta veřejnosti nebo vzdělávání a trénink pracovníků státní ochrany přírody, pilotní a demonstrační projekty na ochranu druhů či území) bude zřejmě možné financovat z nového finančního nástroje pro ochranu životního prostředí, označovaného jako LIFE+.

Evropská komise dosud nevyhodnotila budoucí podíl jednotlivých finančních nástrojů na celkových nákladech. První analýzy organizace BirdLife International udávají, že při předpokládaném podílu kofinancování okolo 57% ze strany EU připadá na EAFRD asi 1,7 miliard EUR ročně a na strukturální fondy asi 1,3 miliard ročně. Podle těchto odhadů, okolo 200 miliónů EUR ročně by bylo potřeba na ochranu mořských lokalit a kolem 250 miliónů EUR by bylo potřeba pokrýt z nástroje LIFE+ (podle dosavadních návrhů však zřejmě skutečná podpora z tohoto fondu nepřesáhne 100 mil. EUR ročně).

Předpokladem naplnění těchto očekávání je však jednak schválení rozpočtu EU na příští finanční období (což rozhodně není samozřejmostí), ale také úspěšné prosazení Natury 2000 mezi priority pro financování z evropských fondů v programovacích dokumentech na národní úrovni.

Konkrétní příklady ze zahraničí

Hospodaření na rybnících v biosférické rezervaci „Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft“ je podporováno prostřednictvím agro-environmentálních opatření. Rybářské podniky dostávají příplatky až 600 EUR/ha za omezení dokrmování ryb a za ponechání hladiny na úrovni až 30% plného stavu v zimním období. „Příplatky pomáhají místním podnikům přežít. Nebýt jich, řada z nich by zkrachovala,“ říká Peter Hayne ze Správy rezervace.

Ojedinelým příkladem využití Fondu soudržnosti (který je jinak používán pro financování velkých infrastrukturních projektů) pro lokalitu Natury 2000 je umělý mokřad u národního parku Aiguamolls de l'Empordà v Katalánsku, který slouží jako poslední stupeň čištění v čistícíce odpadních vod a zároveň plní funkci ochranného pásma lokality Natury 2000 a umožňuje přežiti vzácných druhů ptáků.

Stanovisko evropských nevládních organizací

Evropské nevládní organizace vítají, že Evropská komise přistupuje k financování soustavy Natura 2000 strategicky a integruje toto financování do koncepce strukturálních fondů a budoucího Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, zároveň však vyslovují závažné obavy a výhrady:

- některé činnosti a typy nákladů nelze vůbec nebo jen obtížně financovat z navrhovaných finančních zdrojů (např. výkupy půdy, specifická opatření pro ochranu nebo reintrodukcii druhů či obnovu přírodních stanovišť);
- současné návrhy nařízení pro strukturální fondy a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova nezaručují prioritní postavení Natury 2000 mezi financovanými oblastmi a v praxi stěží zajistí její dostatečnou podporu;
- žádné prostředky nejsou k dispozici pro ochranu mořských ekosystémů;
- fond LIFE+ má nedostatečný rozpočet a dle stávajícího návrhu nemůže splnit očekávanou roli, tj. sloužit k spolufinancování těch nákladů a činností, které nelze pokrýt z jiných zdrojů;
- stanovení podílu a priorit pro financování je do značné míry ponecháno na zodpovědnosti členských zemí, aniž by přidělení prostředků bylo podmíněno závazným finančním rámcem pro financování soustavy Natura 2000 v členských zemích – v důsledku toho může Natura 2000 „prohrát“ v konkurenci s tradičními oblastmi finanční podpory z EU (infrastruktura, produkční zemědělské dotace aj.).

LIFE Nature, LIFE +

Prakticky jediným evropským finančním nástrojem, určeným pro financování ochrany přírody a využívaným pro lokality Natury 2000, byl v období 2004-2006 program LIFE Nature. Jeho rozpočet nicméně umožňoval využití pouze pro pilotní projekty; nemohl pokrýt potřeby financování Natury 2000 v širším měřítku. Přesto však prokázal svou účelnost a životaschopnost.

Navázat by na něj měl program LIFE+ jako finanční nástroj, který má v období 2007-2013 integrovat veškeré finanční nástroje v oblasti ochrany životního prostředí. V současné době se jedná o tom, zda jedním ze tří pilířů tohoto nástroje bude samostatný program určený pro ochranu biodiverzity. Evropská komise předpokládá, že z tohoto fondu by byla financována především administrativní a politická opatření, informační a osvětové programy a pilotní projekty. Podle očekávání nevládních organizací by v oblasti ochrany přírody tento fond měl hrát také úlohu doplňkového nástroje pro opatření, která nelze financovat z jiných zdrojů (jednou z diskutovaných oblastí je otázka výkupu půdy).

Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGF), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)

Fond EAGGF slouží v programovacím období 2004-2006 k čerpání prostředků na podporu Společné zemědělské politiky Evropského společenství. Programovacím dokumentem pro čerpání prostředků z tohoto fondu je Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP). Z hlediska Natyry 2000 lze prostředky z tohoto fondu využít v rámci podpory hospodaření v oblastech s ekologickými omezeními a v rámci tzv. agro-environmentálních opatření. Podpora hospodaření v oblastech s ekologickými omezeními i agro-environmentální opatření však v tomto období v ČR nebyly zaměřeny přímo na lokality či druhy chráněné v rámci Natyry 2000 (s výjimkou agro-envi opatření pro ochranu chrástala polního a ptáků z řádu bahňáků), některé z nich však mohly být v oblastech Natyry 2000 aplikovány.

Nástupcem EAGGF má být v letech 2007-2013 Evropský zemědělský fond rozvoje venkova, který by měl integrovat finanční nástroje pro podporu rozvoje zemědělství a venkova. Je jedním ze zdrojů, které mají pro péči o lokality Natyry 2000 klíčový význam. Jednou ze tří hlavních priorit tohoto fondu je zlepšení životního prostředí a krajiny venkova; vhodná opatření pro udržitelný rozvoj oblastí zahrnujících lokality Natyry 2000 lze však najít i v rámci dalších priorit – zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a diverzifikace hospodaření venkova. Při využití tohoto fondu mají hrát velkou úlohu místní partnerství vytvářená metodou LEADER. Z EAFRD budou také financována agro-environmentální a lesnicko-environmentální opatření, využitelná pro potřeby managementu lokalit Natyry 2000.

Agro-environmentální a lesnicko-environmentální opatření

V rámci těchto opatření dostává zemědělec či lesník hospodařící na pozemcích s vysokou přírodní hodnotou příplatky za to, že hospodaří v souladu se zájmy ochrany přírody, a v důsledku toho má nižší zisk než při intenzivním hospodaření. Tato opatření mají význam nejen pro přírodu, ale pomáhají i stabilizovat ekonomickou situaci hospodařících subjektů - představují příjem nezávislý na tlaku konkurence. Přehled podporovaných opatření výkyvech cen.

Přehled podporovaných opatření v období 2004-2006

- Ekologické zemědělství
- Louky
- Extenzivní louky
- Posun termínu seče na loukách ve formě pásů
- Pastviny
- Extenzivní pastviny
- Ptačí lokality na travních porostech – chrástal polní
- Ptačí lokality na travních porostech – bahňáci
- Trvale podmáčené louky a rašelinové louky
- Zatravňování orné půdy
- Zatravňování orné půdy regionální směsí semen
- Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách
- Pěstování mezipločin
- Biopásky
- Osevní postup v ochranných zónách jeskyní
- Integrovaná produkce ovoce
- Integrovaná produkce vinné révy

LEADER

Podstatou metody LEADER je vytváření místních partnerských skupin, složených ze zástupců podnikatelů (včetně zemědělců), obcí a nevládních organizací, které společně vytvářejí strategii rozvoje regionu a spolurozhodují o financování projektů, sloužících k naplně-

ní této strategie. V České republice byl zatím využíván program LEADER+, podporovaný ze strukturálních fondů a doplněný národním programem LEADER ČR, financovaným ze státního rozpočtu. Již vzniklo 64 Místních akčních skupin (MAS), které zpracovaly své strategie a některé z nich již realizovali první projekty. V letech 2007-2013 by činnost MAS a realizace projektů měla být podpořena výrazně větším objemem prostředků právě z EAFRD.

Seznam místních akčních skupin (MAS)

Buchlov	Mikroregion Litomyšlsko
Český Západ - Místní partnerství	Mikroregion Podralsko
Dobrovolný svazek obcí	Mikroregion Strážnicko
Region Orlické hory	Mikroregion Svitavsko
Ekoregion Úhlava	Mikroregion Třeštsko
Horácko - ekologický mikroregion	Mikroregion Vlachovo Březí
Integro	MOST Vysočiny
Jemnicko (Podyjí)	Orlicko
Jesenicko	Pobeskydí
Jilemnicko - svazek obcí	Podještědí
Krajina srdce	Poodří
Kyjovské Slovácko v pohybu	Posázaví
Luhačovské zálesí	Pošumaví
MAS Blanský les-Netolicko o.p.s.	Přemyslovské střední Čechy
MAS Bojkovsko	Region Haná
MAS Český les	Rozkvět zahrady jižních Čech
MAS Hrádecko-Chrastavsko	Rozvoj Krnovska
MAS Kozákov	Rýmařovsko
MAS Lužnice	Sdružení obcí Hornolidečka
MAS Mikroregionu Telčsko	Sdružení obcí mikroregionu
MAS Partnerství venkova	Království
MAS Podchlumí	Sdružení obcí Mikroregionu
MAS Region Kunětické hory	Vsetínsko (bez Hornolidečka)
MAS Region Podluží	Sdružení pro rozvoj Šluknovska
MAS Rozvoj Tanvaldska	Sdružení SPLAV
MAS Sdružení Růže	Společná cesta
MAS Strakonicko	Společná Cidlina
MAS Třeboňsko o.p.s.	Srdce Čech
MAS Veselsko-Řečicko o.p.s.	Svazek obcí Blatenska
MAS Via rustica	Svazek obcí mikroregionu Loucko
MAS Vltava	Svazek znojemských vinařských
MAS Železnohorský region	obcí Daníž
Mikroregion Frýdlantsko	Vladař
Mikroregion Jizera	Vyhlídky o.s.

Strukturální fondy

Cílem strukturálních fondů je urychlit rozvoj méně rozvinutých regionů v rámci Evropy, posílit jejich konkurenceschopnost, zvýšit zaměstnanost a podporovat spolupráci mezi regiony. Dokumenty, určujícími priority a opatření podporované z těchto fondů, jsou operační programy. V období 2004-2006 byly prostředky ze strukturálních fondů čerpány na základě čtyř sektorových operačních programů (OP Průmysl a podnikání, OP Rozvoj lidských zdrojů, OP Infrastruktura a OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství) a Společného regionálního operačního programu. Podobně jako v rámci HRDP, pro financování Natyry 2000 nebyla v těchto programech přímo určena žádná opatření. Využitelná opatření se však objevila v OP Infrastruktura (opatření „Obnova environmentálních funkcí území“), Společném regionálním operačním programu a OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.

Pro období 2007-2013 se připravují operační programy pro oblasti „dostupnost a infrastruktura“, „inovace a znalostní ekonomika“, „rozvoj lidských zdrojů“ a „podpora podnikání“. Strukturální fondy mají dle představ Evropské komise být druhým hlavním zdrojem financování péče o lokality Natyry 2000. Právě zde však bude naplnění

tohoto očekávání záviset jak na výsledcích diskuse o konečné podobě operačních programů a jejich programových dodatků, tak na tom, zda se posléze podaří připravit dostatečné množství kvalitních projektů, které by umožnily tyto prostředky využít.

Zdroje na národní úrovni

Kromě prostředků přímo z veřejných rozpočtů (zejména státního rozpočtu a rozpočtu krajů) hrají na národní úrovni významnou úlohu zejména Státní fond životního prostředí a krajinotvorné programy (program péče o krajinu a program revitalizace říčních systémů). Oproti evropským fondům je výhodou těchto nástrojů větší pružnost, menší náročnost na přípravu a administraci projektů a zejména lepší možnost přizpůsobit nabídku podpory místním potřebám. Evropské finanční nástroje by proto rozhodně neměly být důvodem pro jejich omezení či zrušení.

Poradenství pro zemědělce - jedna z příležitostí pro NNO

Zkušenosti ze země EU, kde mají nejlepší systémy dotací pro hospodářské subjekty v oblasti péče o přírodu a krajinu, ukazují, že významnou úlohu mohou hrát nezávislí poradci a nevládní organizace. Spolu s příjemci dotací a orgány veřejné správy, které dotační programy připravují a řídí, totiž tvoří jeden z nezbytných vrcholů trojúhelníku dobré komunikace. Poradci a NNO nejen mohou zemědělci pomoci správně si vybrat z dotačních titulů, sestavit kvalitní program pro svou farmu a překonat administrativní bariéry, ale mohou také zlepšit zpětnou vazbu mezi příjemci a správci dotací a napomoci tak ke zlepšení dotačního systému.

Určité možnosti, jak získat prostředky pro tuto činnost, existují již nyní, v období 2007-2013 by se však měly významně rozšířit.

Stávající možnosti financování poradenské činnosti

Akreditovaní poradci Ministerstva zemědělství

Ústav zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI) zajišťuje poradenský systém v oblasti zemědělství pro Českou republiku. K oborům, ve kterých je možné poradenství poskytovat, patří např. i ekologické zemědělství a ochrana vod. Zemědělec přitom může dostat proplaceno až 80% částky, kterou poradce za poradenskou službu požaduje.

Krajská informační střediska (KIS)

Krajská informační střediska neposkytují poradenské služby, ale je možné s nimi spolupracovat např. při pořádání seminářů a školení. Pro poradce mají také význam jako zdroj aktuálních informací.

Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ)

V rámci OP RLZ existuje opatření na podporu vzniku sítě center ekologické výchovy a vzdělávání. Z tohoto programu je možné pod-

pořít také vznik lokálních poradenských center pro zemědělce a další hospodářské subjekty se zaměřením na přírodu a krajinu. Podporují se dvouleté projekty s náklady v rozmezí 3-20 mil. Kč, výhodou je možnost až 100% dotace. Podmínkou je mimo jiné spolupráce nejméně 4 subjektů a doložená spolupráce s veřejnou správou.

Období 2007-2013

Hlavním zdrojem financí pro poradenství by se měl stát Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD), operační program Rozvoj lidských zdrojů by měl hrát doplňkovou roli a sloužit především k počátečním investicím. K podporovaným oblastem pro poradenství přibudou s velkou pravděpodobností i agro-environmentální opatření.

Diskutována je i další důležitá změna (z pohledu NNO), totiž možnost, aby poradenství mohly poskytovat i právní subjekty, nejen fyzické osoby (podmínkou by ovšem byla nutnost doložit spolupráci s akreditovaným poradcem).

Kontakty, další informace

WWW stránky:

www.natura2000.cz
<http://lide.natura2000.cz/>
www.strukturalni-fondy.cz
www.agroenvi.cz
www.nature.cz
www.sfzp.cz
www.env.cz
www.uzpi.cz
www.agroporadenstvi.cz
www.mze.cz

tel.: +420 221 813 005
fax: +420 221 812 818
e-mail: pavel.sekac@mze.cz

Kontaktní osoby:

Ministerstvo životního prostředí

Vršovická 65,
110 00 Praha 10

SOP Infrastruktura

Odbor integrovaného financování
Ing. Tomáš Oliva
tel.: +420 267 122 530
fax: +420 272 744 944
e-mail: tomas_oliva@env.cz

Finanční nástroje v ochraně přírody

Odbor finančních nástrojů
v ochraně přírody
Ing. Eva Havlíňová
telefon: 267 122 528
fax: 267 311 388
e-mail: Eva_Havlinova@env.cz

SOP Rozvoj venkova

a multifunkční zemědělství
Ministerstvo zemědělství
odbor 16120 - Řídicí orgán OP
Těšnov 17, Praha 1, 117 05
Ing. Pavel Sekáč

Společný regionální operační program

Ministerstvo pro místní rozvoj
odbor Řídicího orgánu SROP a JPD
Praha
Staroměstské nám. 6, 110 15
Praha 1
Ing. Kamil Dörfler
tel.: +420 224 861 365
fax: +420 224 811 243
srop@mmr.cz

Horizontální program rozvoje venkova

Ministerstvo zemědělství
Těšnov 17
117 05 Praha 1
Ing. Ivan Landa, vedoucí oddělení
4052 MZE
tel. 221812819/fax: 221812952
mail: landa@mze.cz

Státní fond životního prostředí

Kaplanova 1931/1
148 00 Praha 11
Ing. František Krejčí
tel.: + 420 267 994 305
email: fkrejci@sfzp.cz

Program revitalizace říčních systémů

a Program péče o krajinu
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
130 23 PRAHA 3,
Kališnická 4-6,
P.O.Box 85

Financování péče o území soustavy Natura 2000

Vydal Zelený kruh, Praha 2005.

Texty: Ing. Vlastimil Karlík, o.s. Arnika, Ing. Eva Tylová, Zelený kruh

Zelený kruh, asociace nevládních organizací, Lublaňská 18, 120 00 Praha 2
Tel. +420222517143, fax:+420222518319, e-mail:zk@ecn.cz, www.zelenykruh.cz